

Література:

1. Alesse G. The Weaponization of Disinformation in Modern Geopolitics. *Atlas Institute for International Affairs*. URL: <https://atlasinstitute.org/the-weaponization-of-disinformation-in-modern-geopolitics/> (date of access: 05.03.2026).
2. Авдєєва Т. Дезінформація як інструмент іноземного втручання у виборчий процес: прояв правовійни. *Центр демократії та верховенства права*. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/internet-regulation/> (дата звернення: 05.03.2026).
3. Боденчук Б. Фейкові новини, маніпуляції та медіаграмотність: нові стратегії протидії в демократичних країнах. *Інновації та особливості функціонування ЗМІ в демократичному суспільстві*: Міжнар. науково-практ. конф. Львів, 2025. С. 10–13. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/99055> (дата звернення: 06.03.2026).
4. Яковлев Д. В. Цифрова дезінформація: технології пропаганди соціальних мережах. *Трансформація українського суспільства в цифрову еру*: матеріали IV Всеукр. наук.-практич. конф. (м. Одеса, 21 берез. 2025 р.). Одеса, 2025. С. 36–40. <https://hdl.handle.net/11300/29705>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-615-0-3>

СОЦІОЛОГІЧНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ГРУП ІНТЕРЕСІВ: ДИЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ПОЛІТИКИ

Захарова Ніколєт Віталіївна

студентка I курсу магістратури

факультету психології, політології та соціології

Національного університету «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

Серед соціологічних теорій у фокусі яких знаходиться процес формування та інституціоналізації груп інтересів слід відзначити соціальний конструктивізм (це традиція, фундатором якої є О. Конт) та соціологію повсякденності (П. Бергер, Т. Лукман, А. Шюц).

Представники соціального конструктивізму та соціології повсякденності по-різному вирішують дилему визначення суб'єктів політики, появи та розвитку груп інтересів. Для перших це процес, який штучно конструюється тими суб'єктами політики, які мають владу: від еліти

та держави (бюрократії) до інститутів влади новітньої епохи – партійного нобілітету та медіакратії. Навпаки, другі вважають групи інтересів наслідком самоорганізації суспільства, результатом об'єднання індивідів навколо групових інтересів задля боротьби за визначення, репрезентацію та реалізацію суспільного інтересу.

У дослідженнях історичної соціології визначено основних суб'єктів політичної діяльності – від тиранів, аристократії, демосу у античному світі та феодалів, церкви, республік середньовіччя до партій та парламентів сучасних демократичних держав. Усі вони представляли певні групи інтересів, які об'єднувались навколо лідерів або інститутів для досягнення влади. Головна соціологічна дилема визначення груп інтересів та їх суспільної ролі полягає у протиріччі між вузькогруповими інтересами та суспільним інтересом.

Погодимось: «У процесі розвитку демократичної політики сформульовано «дилему суспільних благ», яка є актуальною для українського суспільства. Політика, на відміну від економічної взаємодії, оцінюється громадянами з точки зору відповідності інтересам суспільства, а не тільки і не стільки за критеріями індивідуального успіху чи збільшення приватного капіталу. Саме тому політика має бути спрямована на визначення суспільного блага та пошук шляхів (інструментів, механізмів) його досягнення у конкретних соціальних та політичних умовах» [3, с. 145].

На сучасному етапі формування груп інтересів відбувається відповідно до вимог демократичного суспільства: свободи та індивідуалізму, рівності та природних прав людини, суспільній угоді та громадській думці. Конкуренцію (політичну конкуренцію – демократію, економічну конкуренцію – ринок) визнано фундаментом розвитку груп інтересів.

Соціальні конструктивісти зосереджені на визначенні групи, яка найкраще репрезентує суспільний інтерес («бюрократи» і «технократи», «ліберали» і «креативний клас»). Представники соціології повсякденності головну роль у процесі спонтанного конструювання груп інтересів відводять знанню, яке формує «фабрику значень».

У сучасному світі такими «фабриками значень» є масмедіа. Саме на ролі масмедіа у процесі формування груп інтересів акцентують увагу В. Бурлачук, Д. МакКвейл, К. Лундбі, Л. Ороховська, Дж. Стрембек, ін. Інтернет стає середовищем формування груп інтересів, як суб'єктів політики.

Погодимось: «Умовно колективні суб'єкти поділяються на традиційні (нації, класу, фратрії, громадянського суспільства тощо) щодо яких оптика політичної науки є сформованою та сучасні, які знаходяться на етапі становлення та інституційного оформлення

(мережеві групи, віртуальні спільноти). Вони об'єднані не територіально, а комунікативно – у мережі інтернет» [3, с. 146].

На особливу увагу серед соціологічних інтерпретацій груп інтересів заслуговує теорія колективної дії М. Олсона. У ній обґрунтовується групова взаємодія з точки зору теорії публічного вибору та визначається сутність «всеохопних інтересів» суспільства. Ч. Кедвелл у передмові до книги М. Олсона зазначає: «Ширші групи із всеохопними інтересами більше виступатимуть за політику, що відповідає загальним інтересам, ніж групи, об'єднані вузьким окремим інтересом» [1, с. 12].

В умовах російсько-української війни не можна недооцінювати небезпеку авторитаризму у глобальному масштабі. Авторитарний лідер, який розв'яже війну, виходячи із вузькогрупових інтересів, здатний спричинити глобальну катастрофу.

Слід безумовно погодитись із М. Олсоном у тому, що «...лобі і картелі, які розрослися у демократичних суспільствах, зрештою висмоктали з них сили й енергію... чи не тому індійська економіка відстає від китайської, сингапурської, тайванської та південнокорейської, що Індія – демократична країна? Один росіянин побоюється того, що російська демократична революція невдовзі вступить у фазу «термідора»... саме невдовзі після термідора Наполеон встановив диктатуру і розв'язав агресивну війну загальноєвропейського масштабу... Мені залишалось тільки думати про те, що буде, коли якийсь Наполеон або Гітлер заволодіє російськими ядерними арсеналами» [1, с. 17].

Водночас, для України важливими є міркування М. Олсона щодо ролі груп інтересів у забезпеченні економічного зростання, реалізації амбітного проекту модернізації політичної та економічної системи. У цьому контексті ідеї М. Олсона є дотичними до ідей Д. Аджемоглу та Д. Робінсона.

Суспільний інтерес полягає у створенні інклюзивних економічних та політичних інститутів, які гарантують свободу слова та захист власності та сприятимуть розвитку середнього класу.

Солідаризуємось із наступним: «І політичні, і економічні інститути поділяються на інклюзивні та екстрактивні. Інклюзивні економічні інститути – це такі інститути, які «заохочують великі маси людей до участі в економічній діяльності... Щоб бути інклюзивними, економічні інститути мають шанувати приватну власність, неупереджену систему права й надання публічних послуг для створення конкурентного середовища, у якому люди можуть здійснювати обмін і домовлятися. Має також бути гарантія можливості відкривати новий бізнес і обирати свій кар'єрний шлях». Екстрактивні економічні інститути – це інститути, які мають протилежні властивості, тобто

спрямовані на те, щоб відбирати доходи і блага в однієї групи людей на користь іншої» [2].

Відтак, дилема визначення суб'єктів політики вирішується на користь штучного конструювання груп інтересів у теорії соціального конструктивізму та із урахуванням ролі повсякденного знання та мас-медіа як «фабрик значень» у соціології повсякденності.

Література:

1. Олсон М. Влада і процвітання. Подолання комуністичних і капіталістичних диктатур / пер. з англ. А. Іщенко. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 174 с.

2. Судин Д. Чому нації занепадають? *Україна Модерна: міжнародний інтелектуальний часопис*. 11 грудня 2019. URI: <https://uamoderna.com/blogy/danilo-sudin/acemoglu-robinson-book-review/>

3. Яковлев Д. В., Яковлева Л. І. Політична діяльність задля суспільного блага: місія та виклики середнього класу. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2024. Вип. 47. С. 145–150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfc_2024_47_28

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-615-0-4>

ПОЛІТИЧНА ВЛАДА В УМОВАХ РИНКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Ільницька Анастасія Геннадіївна

*студентка IV курсу факультету психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

У (пост)воєнних умовах одним із основних завдань для соціологічної науки є визначення факторів, які впливають на соціальну структуру українського суспільства та сутність соціальної взаємодії. Проблема політичної влади у цьому контексті презентується як процес соціальної взаємодії між різними групами, результат їх комунікації щодо узгодження інтересів.

У теорії П. Блау цей процес називається «торгом», тобто символічним обміном ресурсами влади між різними групами. Демократія має враховувати ринкову організацію суспільства, а політична демократія (вибори й залучення громадян до публічної політики) має бути доповнена економічною демократією (справедливим розподілом